

Sağlıkçı Gençler Sigara Yasaklarını Destekliyor mu? Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Görüşleri

Do the Youth in a Medical Vocational School Support the New Legislation on Tobacco Control?

Raika Durusoy, Aslı Davas Aksan, Hür Hassoy, Işıl Ergin
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

ÖZET

Amaç: Amacımız Ege Üniversitesi Atatürk Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu (ASHMYO) öğrencilerinin yeni tütün kontrol yasası ve ilişkili uygulamalar hakkındaki tutum ve davranışlarıyla bunu etkileyen bazı etmenleri değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntem: Bu kesitsel tanımlayıcı araştırma için Sağlık Bakanlığı'nın 81 ilde yürüttüğü lot kalite çalışmasının sorularından yararlanılarak bir anket hazırlanmış ve Temmuz 2009'da yürürlüğe giren düzenlemenin hemen öncesinde uygulanmıştır. ASHMYO 2008-2009 döneminde halk sağlığı dersi alan anestezi teknisyenliği, optisyenlik, radyoloji, tıbbi laboratuvar ve tıbbi dokümantasyon programlarının 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin %84.2'si (138) araştırmaya katılmıştır.

Bulgular: Grubun %43.7'si hiç sigara içmemiştir. Erkeklerin, daha büyük yaş ve sınıftakilerin, radyoloji ve optisyenlik programlarında okuyanların sigara içme oranı daha yüksektir ($p<0.05$). Katılımcıların %83.3'ü yeni yasayı desteklemektedir ve %97.1'i yeni yasayı, %94.2'si pasif içiciliği ve etkilerini bilmektedir. Katılımcıların %87.6'sı hastanelerde, %73.2'si restoranlarda, %66.0'ı kahvehanelerde sigara yasağını desteklemektedir. %32.6'sı yasanın vatandaşların bireysel haklarını kısıtlamakta çok ileri gittiğini düşünmektedir. %80.5'i bu yasaya uyulmayacağını düşünmektedir. Sigara içenlerin %51'i yasayı desteklemektedir. Sigara içmeyenler yasayı 4 kat, sağlık meslek lisesi mezunu olanlar 7 kat, arkadaşlarının hiçbiri ya da çok azı sigara içenler 6 kat daha fazla desteklemektedir. Ebeveyn sigara içme durumu, desteği etkilememektedir. Yasayı destekleyenler bu yasadan sonra alışveriş merkezlerine (%87.5) daha sık gittiklerini, bar ve kafeteryalara daha sık gideceklerini (%96.3) belirtmişlerdir.

Sonuç: Öğrencilerin yasayı destekleme oranları 81 ilde yürütülen aynı konudaki araştırmadan daha düşük bulunmuştur. Sağlık meslek liselerinden mezuniyetin ve arkadaşlarının sigara içme durumlarının öğrencilerin yasa hakkındaki görüşlerini önemli düzeyde etkilemesi dikkat çekicidir. Sigara içenlerin yaklaşık yarısının kanunu desteklememesi, bu konuda müdahalelerin gerektirildiğini göstermektedir. (*Tur Toraks Der 2011; 12: 145-52*)

Anahtar sözcükler: Sigara, tütün kontrolü, öğrenci, tütün kontrol yasası, sigara içme yasağı, destek

Geliş Tarihi: 28.09.2010

Kabul Tarihi: 26.10.2010

ABSTRACT

Objective: Our aim was to evaluate the attitudes and behaviour of Ege University Atatürk Medical Technology Vocational Training School (AMTVTS) students about the new smoking ban.

Material and Method: Among first and second year students taking Public Health courses in 2008-2009 in anesthesiologist, optician, radiology, medical laboratory and medical documentation programmes of the AMTVTS, 84.2% (n=138) participated in this cross-sectional descriptive survey. A questionnaire was developed using the Ministry of Health's questionnaire and applied just before the application of the smoking ban in cafes and pubs. Chi-square test and logistic regression analysis were used for analyses.

Results: Of the students, 43.7% have never smoked. Women, older and higher-grade students, students in radiology and optician programmes had a higher smoking prevalence ($p<0.05$). Among students, 83.3% supported the new legislation. 87.6% supported the smoking ban in hospitals, 73.2% in restaurants and 66.0% in coffee houses. 32.6% thought that the law restricted citizens' personal rights. 80.5% thought that it would not be possible to apply the law. Among smokers, 51% supported the law. Non-smokers (OR=4.3), health vocational high school graduates (OR=7.4) and students with no or few friends smoking (OR=6.0) had a higher rate of support ($p<0.05$). Parents' smoking status did not affect support of the smoking ban. Participants supporting the law went more frequently to malls (87.5%) and would go more frequently to pubs and cafés (96.3%).

Conclusion: The students supported the ban less than the general public. Graduation from health vocational high schools and friends' smoking status significantly affects students' attitudes towards the legislation. Smokers' lack of support for the law warrants the development of interventions. (*Tur Toraks Der 2011; 12: 145-52*)

Key words: Smoking, tobacco control, students, anti-tobacco law, smoking ban, support

Received: 28.09.2010

Accepted: 26.10.2010

Sunulduğu Kongre: Türk Toraks Derneği 13. Yıllık Kongresi, 5-9 Mayıs 2010, İstanbul

Yazışma Adresi / Address for Correspondence: Raika Durusoy, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye
Tel: +90 232 390 20 77 Faks: +90 232 388 11 92 E-posta: raika.durusoy@ege.edu.tr
doi:10.5152/ttd.2011.34

GİRİŞ

Türkiye’de tütün ve tütün ürünleriyle kapsamlı mücadele 26 Kasım 1996 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 4207 sayılı kanunla başlamış ve kapalı alanların birçoğunda tütün ve tütün ürünlerinin tüketimi belirlenen özel alanlar dışında yasaklanmıştır [1]. Bu kanun, 19 Ocak 2008 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan 5727 sayılı yasa ile yeniden düzenlenmiş ve dumansız alanlar genişletilmiştir. 19 Mayıs 2008’de kamu binalarının koridorları, okul ve dersanelerin açık alanları, alışveriş merkezleri, oteller ve taksiler dumansız hava sahasına dahil edilmiş, 19 Temmuz 2009’da da lokantalar, kahvehaneler gibi ikram sektörü kapalı alanlarında sigara içme yasağı devreye girmiştir [2].

Yasaya uyumun sağlanması, toplumun yasanın gerekliliğini anlamasına ve desteklemesine bağlıdır. Türkiye’de bu yasanın çıkarılması aşamasında oluşturulan ve 2008-2012 yıllarını kapsayan “Ulusal Tütün Kontrol Programı ve Eylem Planı”nın temel hedefi ülkemizde 15 yaş üzerinde sigara içmeyenlerin sıklığını %80’in üzerine çıkarmak, 15 yaşın altında ise %100’e yakın olmasını sağlamaktır. Eylem planında yer alan başlıklar “Tütün ürünlerine olan talebin azaltılmasına yönelik önlemler”, “Tütün arzının ve tütün ürünlerinin kullanımının azaltılmasına yönelik önlemler” ve “Tütün kullanımı ve ulusal tütün kontrol programının izlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanması” şeklinde tanımlanmıştır. Medyada birçok kampanya düzenlenmiş, meslek örgütleri ve kamu kuruluşları yasayı desteklediklerine dair açıklamalar yapmışlardır [3].

Yapılan araştırmalar sağlık personelinin sigara epidemisiyle mücadelede önemli rolleri olduğunu göstermektedir. Sigarayla mücadelede başarılı ülkeler incelendiğinde sağlık personelinin bu programlarda aktif olarak yer aldıkları ve sigara içmeyerek örnek oldukları görülmektedir [4,5]. Bununla birlikte Türkiye’de sağlık çalışanlarında sigara içme prevalansının yüksek olduğu birçok çalışmada gösterilmiştir [6-8]. Sağlık çalışanları toplumda rol modeli olma özelliklerinin farkında değildir. 2008 yılı sonuna kadar sağlık personelinde bırakma oranlarını %50’nin üzerine çıkarmak ve üniversite öğrencilerinin sigara ve ilgili yasayla ilgili tutumlarını değiştirecek eğitim programlarının örgün eğitim kapsamına alınması Ulusal Eylem Planı içinde yer alan mücadele stratejilerindedir [3]. Sağlık çalışanlarının daha öğrenci iken yasaya ilişkin tutum ve davranışlarındaki özelliklerin incelenmesi, bu gruba ilişkin geliştirilecek mücadele stratejilerinde ve müfredatın bu yönde yapılandırılmasında önemli rol oynayacaktır.

Bu araştırmanın amacı, Ege Üniversitesi Atatürk Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu (ASHMYO) öğrencilerinin yeni tütün kontrol yasası ve ilişkili uygulamalar hakkındaki tutum ve davranışlarının ve bunu etkileyen bazı etmenleri belirlemektir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırma kesitsel bir çalışmadır. Veri toplamak amacıyla 30 sorudan oluşan bir anket geliştirilmiştir. Sorular

hazırlanırken Sağlık Bakanlığının 2008 sonbaharında DSÖ ve CDC işbirliğiyle 81 ilde yürüttüğü ve yeni tütün kontrol yasası ve ilişkili uygulamalar konusunda 15 yaş ve üzeri kişilerin bilgi, görüş ve davranışlarını değerlendiren lot kalite çalışmasının sorularından yararlanılmıştır [9]. Öğrencilere sosyo-demografik özelliklere dair 5 soru, kendilerinin, ebeveyn ve arkadaşlarının sigara kullanımına dair 3 soru, kanuna dair bilgi ve destekleme durumunu inceleyen 2 soru, çeşitli mekanlarda sigara içme yasağına dair tutumu değerlendiren 7 soru, yeni yasa ve pasif içiciliğe dair tutumu değerlendiren 9 soru ve yasa sonrası sigara kullanımındaki değişime dair görüşleri içeren 4 soru sorulmuştur.

Ege Üniversitesi Atatürk Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu’nun (ASHMYO) 2008-2009 döneminde Halk Sağlığı dersi alan anestezi teknisyenliği, odyometri, optisyenlik, radyoloji ve tıbbi laboratuvar programlarının 2. sınıf ve tıbbi dokümantasyon programının 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin tamamı (n=164) araştırmaya dahil edilmiştir. Anket yasağın ikram sektöründe yürürlüğe girişinden yaklaşık bir ay önce, 1-12 Haziran 2009 tarihleri arasında uygulanmıştır. Maksimum katılımı sağlayabilmek için veriler öğrencilerin final sınav günlerinde toplanmıştır. Anketler öz bildirimle dayalı olarak doldurulmuştur. Yanıtlama süresi 10-15 dakika olmuştur. Sınava girmeyen 25 öğrenci çalışmaya katılmamıştır. Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 139 olup, bir öğrenci anketin tamamını boş bıraktığı için analizler 138 öğrenci üzerinden yapılmıştır. Kapsayıcılık %84.2’dir.

Öğrencilerin mevcut yasal düzenlenmeye ilişkin görüş ve tutumlarına yönelik değerlendirmeleri 4’lü Likert skolası aracılığıyla belirlenmiştir. Toplu alanların kapalı mekânlarında sigara içme yasağına verilen yanıtlar analizler için iki kategoriye gruplandırılmıştır: 1-kesinlikle destekliyorum seçeneğini işaretleyenler yasayı destekleyenler olarak, diğer üç seçeneği işaretleyenler desteklemeyenler olarak sınıflandırılmıştır. Halen düzenli ya da ara sıra sigara içenler içici olarak, hiç içmemiş olanlarla bırakmış olanlar da içmeyenler olarak gruplandırılmıştır.

Çeşitli değişkenlerin sigara içme ve yasayı destekleme durumuna etkisi ki-kare testi ile incelenmiştir. Yasayı destekleme durumuna etkisi incelenen değişkenlerin bazılarının öğrencinin sigara içme durumundan etkilenmesi, çok değişkenli analizlerle düzeltme yapılmasını gerektirmiştir. Bunun için lojistik regresyon kullanılmış ve sigara içiciliğine göre düzeltilmiş olasılıklar oranı (OR) ve %95 güven aralıkları hesaplanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan 138 öğrencinin yaş ortalaması 20.1 ± 1.6 ’dır (18-27). Öğrencilerin %76.1’i (n=105) kadın, %76.1’i (n=105) sağlık meslek lisesi mezunudur. Eğitim görmekte oldukları programların dağılımı %44.9 ile tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik, %18.8 optisyenlik, %11.6 odyometri, %9.4 tıbbi laboratuvar, %7.2 anestezi ve %7.2 radyolojidir. Grubun %70.8’i ikinci sınıfta, %19.7’si birinci sınıfta öğrenim görmektedir ve %9.5’i okulunu

uzatmıştır. Tablo 1’de öğrencilerin cinsiyet, yaş, eğitim özelliklerine göre dağılımları son iki sütunda sayı ve sütun yüzdeleriyle sunulmaktadır. Tabloda ayrıca bu değişkenlerin öğrencilerin sigara içme durumuna etkisi, satır yüzdeleri ve ki-kare testiyle incelenmektedir.

Tablo 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin ve yakınlarının sigara içme durumu, öğrencilerin yasayla ilgili bilgilenme oranı ve pasif içiciliğe dair risk algıları sunulmaktadır.

Hem anne hem babası sigara içenlerin %56.5’i içici iken diğerlerinin %34.2’si sigara içmemektedir (ki-kare: 4.01, p=0.045). Hiçbir arkadaşı sigara içmeyen öğrencilerin kendileri de içici değildir (%0). Arkadaşlarının çok azı sigara içen öğrencilerin %13’ü, yarısı içen öğrencilerin %43’ü, çoğu içenlerin %64’ü sigara içmektedir (ki-kare:32.46, p<0.001).

Öğrencilerin %71.7’si, 5727 sayılı yeni yasanın toplu alanların kapalı mekânlarındaki sigara yasaklarını kesinlikle desteklediğini, %11.6’sı biraz desteklediğini, %8.7’si biraz karşısında olduğunu, %8.0’i ise kesinlikle karşı olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin farklı mekânlarda sigara

içmenin yasaklanmasına katılıp katılmadıklarına dair görüşleri Şekil 1’de sunulmaktadır.

Öğrencilerin yeni yasa ve pasif içicilikle ilgili önermeler hakkında görüşleri Şekil 2’de sunulmaktadır.

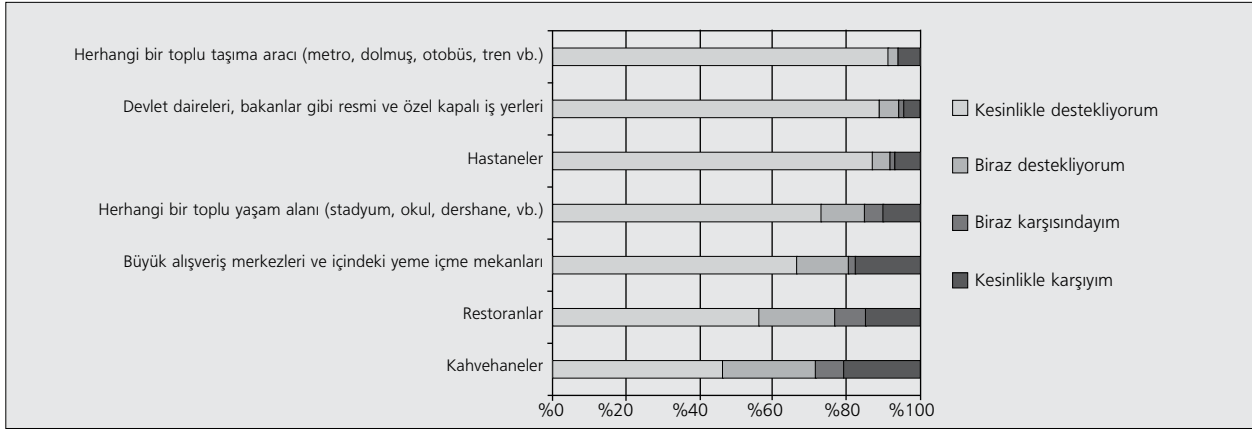
Sigara yasaklarından sonra öğrencilerin genelde bu mekânlara gitme sıklıklarının ve aldıkları keyfin pek değişmediği ya da arttığı gözlenmektedir (Tablo 3).

Kanunu destekleyenler Mayıs 2008’de devreye giren yasadan sonra hem alışveriş merkezlerine daha sık gittiklerini (%34.1), hem de buralarda zaman geçirmekten daha fazla keyif aldıklarını (%58.4) bildirmişlerdir (p<0.001). Yasayı desteklemeyenler bu tür yerlere daha az gittiklerini belirtmişlerdir (p<0.001). Kanunu destekleyenlerin %33.3’ü Temmuz’daki uygulamadan sonra kafeterya, lokanta ve barlara daha sık gideceklerini, desteklemeyenlerin de %39.4’ü daha az gideceğini belirtmiştir (p<0.001). Kanunu destekleyenlerin %37.9’u üniversitede her yerde yasaklanması gerektiğini düşünmekte, kanunu desteklemeyenlerin hiçbiri böyle düşünmemektedir (p<0.001).

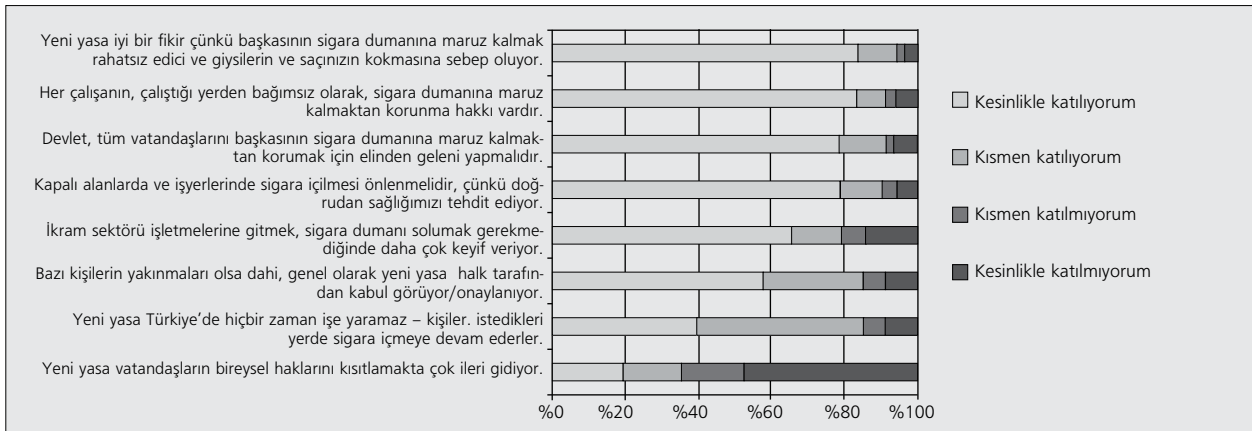
Tablo 1. Öğrencilerin cinsiyet, yaş, eğitim özellikleri ve sigara içme durumlarının bu özelliklere göre dağılımı

Özellik	Sigara içen		Sigara içmeyen		Toplam	
	Sayı	Satır %	Sayı	Satır %	Sayı	Sütun %
Cinsiyet*						
Kadın	26	25.2	77	74.8	105	76.1
Erkek	25	78.1	7	21.9	33	23.9
Yaş**						
18	1	8.3	11	91.7	12	8.8
19	14	37.8	23	62.2	38	27.7
20	16	31.4	35	68.6	51	37.2
21	12	54.5	10	45.5	22	16.1
22 ve üzeri	8	66.6	4	33.3	14	10.2
Mezun olduğu lise türü						
Sağlık meslek	38	36.5	66	63.5	105	76.1
Diğer	13	41.9	18	58.1	33	23.9
Öğrenim gördüğü program*						
Tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik	16	26.7	44	73.3	62	44.9
Optisyenlik	14	56.0	11	44.0	26	18.8
Odyometri	6	37.5	10	62.5	16	11.6
Tıbbi laboratuvar	4	30.8	9	69.2	13	9.4
Anestezi teknisyenliği	3	30.0	7	70.0	10	7.2
Radyoloji	7	70.0	3	30.0	10	7.2
Sınıf**						
1. sınıf	7	25.9	20	74.1	27	19.7
2. sınıf	35	36.8	60	63.2	97	70.8
Diğer/uzatmış	8	66.7	4	33.3	13	9.5
Toplam	51	37.8	84	62.2	138	100.0

* Gruplar arasında sigara içme oranı açısından anlamlı fark vardır (p<0.05), ** Eğitimde ki-kare p<0.01



Şekil 1. Öğrencilerin farklı mekanlarda sigara içme yasağının uygulanması konusundaki görüşleri



Şekil 2. Öğrencilerin yeni yasa ve pasif içicilikle ilgili önermeler hakkında görüşleri

Yapılan tek değişkenli analizlerde kadınların, sağlık meslek lisesi mezunlarının, sigara içmeyenlerin, arkadaşlarının hiçbiri ya da çok azı içenlerin ve pasif maruziyetin ciddi risk yarattığını düşünenlerin, kanunu kesinlikle destekleme oranlarının anlamlı olarak daha yüksek düzeyde olduğu belirlendi (Tablo 4). Yaş ve ebeveyn sigara içme durumunun etkisi saptanmadı. Öğrencinin sigara içme durumuna göre yapılan düzeltmenin ardından cinsiyet ve pasif içicilik risk algısıyla olan ilişkilerin ortadan kalktığı gözlemlendi. Sağlık meslek lisesinden mezun olanların %81'i kanunu desteklemekteyken, diğer liselerden mezun olanların sadece %42.4'ü desteklemektedir (Tablo 4).

TARTIŞMA

Öğrencilerin Mayıs 2008'de yürürlüğe giren ve kapalı umumi alanlarda ve işyerlerinde sigara içilmesini yasaklayan 5727 sayılı kanunla ilgili bilgilendirme düzeyi %97.1 ile oldukça yüksektir. Yeni yasayı %71.7'si kesinlikle, %11.6'sı biraz desteklemektedir.

Ülkemizde sigara yasaklarını, özellikle de son yasakları destekleme konusunda yapılmış çalışmalar azdır. Bu çalışmanın güçlü yanı, küçük bir grup üzerinde yapılmış olsa da topluma rol model olması beklenen sağlık çalışanlarının yasağa verdikleri destekle ilgili fikir vermesidir. Ayrıca duyarlılık kazandırma açısından daha avantajlı bir grubu temsil etmektedir. Öğrencilerin dörtte üçünün

sağlık meslek lisesi mezunu oluşu bu öğrencilerin yaklaşık beş yıldır sağlık sektörüyle bağlantılı olduklarını göstermektedir. Araştırma küçük bir grup üzerinde yapılmıştır. Katılımcıların dörtte üçünün kadın olması çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır. Bu dağılımın nedeni, bu yükseköğrenim programlarının daha çok kadınlar tarafından tercih edilmesi olabilir. Kadınlarda sigara içme oranı anlamlı düzeyde daha düşük olduğu için çok değişkenli analizlerle sigara içme durumuna göre düzeltme yapılarak bu sınırlılık aşılmaya çalışılmıştır.

Araştırma grubunun %37'si sigara içmektedir. Bu oran oldukça yüksektir ve bu eğitim kurumunda acil önlemlerin alınmasına işaret etmektedir. Meslek yüksek okullarında sigara içme sıklıkları %14-37 arasında değişmektedir [10-13]. Bu çalışmada olduğu gibi gençlerde yapılan diğer araştırmalarda da sigara içme sıklığı erkeklerde yüksek saptanmaktadır [10-13]. Okul ya da bölümdeki sigara içme prevalansı da sigara içmeyi etkileyen etmenlerdir [12,14]. Sigara içmede sosyal kabul önemli etmenlerden biridir, sigaranın daha fazla içildiği ortamlarda onay artmaktadır. Hiçbir öğrencinin sigara içmediği bir liseden öğrencilerin dörtte birinin sigara içtiği bir liseye geçen öğrencilerin sigara içme oranının %14.5 arttığı saptanmıştır [15]. Arkadaşı sigara içenlerde sigara içmenin daha fazla olması da bunu desteklemektedir. Çeşitli araştırmalarda da okuduğu bölüm ve yakın arkadaşının

Tablo 2. Öğrencilerin ve yakınlarının sigara içme durumu, öğrencilerin yasayla ilgili bilgilendirme oranı ve pasif içicilikle ilgili risk algıları

Özellik	Sayı	%
Öğrencinin sigara içme durumu		
Hayatında hiç sigara içmedi	59	43.7
Ara sıra sigara içtiği dönemler oldu, ama artık hiç içmiyor	21	15.6
Düzenli olarak her gün sigara içerdi, ama artık içmiyor	4	3.0
Halen ara sıra sigara içiyor	21	15.6
Halen her gün düzenli sigara içiyor	30	22.2
Anne ve babalarının sigara içme durumu		
Hiçbiri içmiyor	50	36.5
Sadece biri içiyor	64	46.7
İkisi de içiyor	23	16.8
Arkadaşlarının sigara içme durumu		
Hiçbiri içmez	11	8.0
Çok azı içer	47	34.1
Yarısı içer	30	21.7
Çoğu içer	50	36.2
Kapalı umumi alanlarda ve işyerlerinde sigara içilmesi yasaklarıyla ilgili bilgilendirme durumları		
Oldukça çok şey okudu, duydu	87	63.0
Biraz duydu	47	34.1
Pek fazla bir şey duymadı	4	2.9
Hiçbir şey duymadı	0	0.0
Pasif olarak sigara dumanının solunanın insan sağlığına riski hakkında düşünceleri		
Çok ciddi risk, öldürücü	37	27.0
Oldukça ciddi risk, hastalık yapıcı	92	67.2
Çok ciddi bir risk değil	7	5.1
Hiç ciddi bir risk değil, zararı yoktur	1	0.7

sigara içmesinin, sigara içmede önemli risk etmenleri olduğu ortaya konmuştur [12,16,17].

Yaşın birer artışında dahi sigara içme sıklığında gözlenen anlamlı artış, bu okulda üniversite ortamının sigaraya başlamada etkili olduğunu düşündürmektedir. Sınıf büyüdükçe ya da okulda kalış süresi uzadıkça sigara içme oranındaki artış da bunu desteklemektedir. Literatürde de benzer bulgular bildirilmektedir [12]. Bu da üniversitenin sigaraya başlanan ortamlardan biri olduğunu göstermektedir. Ege Üniversitesi özelinde, üniversite kampüsünün, özellikle de ASHMYO'nun da içinde bulunduğu Tıp Fakültesi bahçesinin hemen yakınında Küçük Park denilen bir muhitte son yıllarda ciddi şekilde artan biçimde sigara, nargile ve alkol tüketim merkezi haline gelen bir alanın varlığı bunda rol oynuyor olabilir.

Öğrencilerin %97'sinin yeni yasa hakkında bilgilendirme oranı ve %94'ünün pasif içicilikle ilgili risk algıları, Sağlık Bakanlığının ülke çapında yürüttüğü araştırmadaki sırasıyla %90 ve %92 oranlarından daha yüksek saptanmıştır [9]. Bunun bir nedeni, gençlerin üniversite öğrencisi oluşu, buna karşılık Sağlık Bakanlığının araştırmalarında görüşülenlerin %41'inin ilköğretim mezunu oluşuna bağlanabilir.

Hekimlere 4207 sayılı yasayla ilgili bilgi düzeylerini soran bir araştırmada hekimlerin %32'si yasa hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını belirtmiştir [18]. Hem bizim çalışmamızda, hem Türkiye çalışmasında 5727 sayılı yasayla ilgili bilgilendirme oranının bu kadar yüksek oluşu, bu yasayla ilgili yapılan yoğun medya kampanyalarının oldukça etkili olduğunu düşündürmektedir [9].

Bilgi düzeyleri ve risk algıları daha fazla olmasına rağmen öğrencilerin yasayı destekleme oranı olan %83, genel toplumun verdiği %93 destekten daha geridedir [9]. 4207 sayılı yasanın etkilerini olumlu bulan doktorların oranı ise %44'tür [18]. Sağlık memurluğu öğrencilerinin ise %25'i kapalı ve kalabalık yerlerde sigaranın yasaklanması gerektiğini düşündüğü saptanmıştır [19]. Doktorlarda ve sağlık memurluğu öğrencilerinde yasaklara desteğin az olması, zaman içinde sigara yasaklarına olan bakışın değişmesiyle ya da sağlıkçıların desteğinin normal popülasyona göre daha düşük olmasıyla ilişkili olabilir.

Mekânlarda sigara içme yasağının uygulanması konusundaki görüşlerine bakıldığında, 1996 yılında toplu taşıma araçlarında getirilen ilk yasağı kesinlikle destekleyenlerin oranı %88 ile en yüksektir, ardından %86 ile devlet

Tablo 3. Yasanın öğrencilerin çeşitli mekanlara gidişine olan etkileri ve üniversitede yasaklanmasına ilişkin görüşleri

Soru	Sayı	%
Mayıs 2008'den itibaren alışveriş merkezlerinde sigara içilmesi yasaklandığından beri bu tür yerlere gitmekten aldıkları keyif		
Daha fazla keyif alıyor	57	43.8
Daha az keyif alıyor	22	16.9
Bir değişiklik olmadı	45	34.6
Bu tür alışveriş yerlerine gitmedi/gitmez	2	1.5
Bilmiyor	4	3.1
Mayıs 2008'den beri bu tür merkezlerin içindeki restoran, bar ve kafelere gitme sıklığı		
Daha sık gidiyor	32	24.2
Daha az gidiyor	20	15.2
Gitme sıklığında bir değişiklik olmadı	67	50.8
Bu tür yerlere gitmez	13	9.8
Bu uygulamadan sonra kafeterya, lokanta ve barlara gidişi nasıl olacak?		
Daha sık gidecek	27	20.5
Daha az gidecek	18	13.6
Gitme sıklığında bir değişiklik olmayacak	66	50.0
Bu tür yerlere gitmez	21	15.9
Üniversitede açık alanda sigara içilmesi yasaklanmalı mıdır?		
Her yerde yasaklanmalıdır	36	27.5
Sadece kapalı alanlarla sınırlı kalmalıdır	65	49.6
Sadece kapalı alanlarla sınırlı kalmalıdır, kantinlerde, kafelerde serbest bırakılmalıdır	25	19.1
Her yerde serbest olmalıdır	5	3.8

daiireleri gelmektedir. Mayıs 2008'de yürürlüğe giren alışveriş merkezi yasağını destekleme oranı %68 iken araştırmanın gerçekleştirildiği tarihte henüz yürürlüğe girmemiş olan restoran ve kahvehane yasaklarına destek oranının sırasıyla %54 ve %43 oluşu, farklı mekanlarda yasağını desteklenme oranının, o mekanın yasa kapsamına giriş tarihi yakınlaştıkça azaldığını düşündürmektedir. Bu sonuç, yasakların yürürlüğe girişinin üzerinden geçen zaman arttıkça toplumda daha fazla kabul gördüğüne dair bir bulgu olarak yorumlanabilir. Ya da yasanın kabulü daha kolay yerlerden kabulü zor olan yerlere doğru bir yaygınlaşma gösterdiği anlamına da gelebilir. Restoran ve kahvehanelerdeki yasakları destekleme oranı, yine Sağlık Bakanlığı araştırmasındaki %96.8 ve %82.1 oranlarından geride kalmıştır, diğerleri benzerdir [9].

Öğrencinin yasayı kesinlikle destekleme oranını arkadaşının sigara içme durumu (6 kat), öğrencinin kendisinin sigara içme durumundan (4 kat) daha fazla etkilemektedir. Pasif içicilikle ilgili risk algısı yüksek olan bu grubun arkadaşlarının keyfini kendi sağlığından daha ön plana alması, ergen yaş grubunun psikolojisiyle ilişkili olabilir ve düşündürücüdür. 2005 yılında yapılan bir çalışmaya göre kahvehane, lokanta ve kafeteryalarda çalışanların ve müşterilerinin %34-37'si bu işyerlerinde yasaya uyulacağını düşünmekte, %51-79'u böyle bir kanunun çıkmasını istemektedir [20]. Bizim çalışmamızda öğrencilerin %81'i bu

yasaya uyulmayacağını, %33'ü de yasanın vatandaşların işyerinde bireysel haklarını kısıtlamakta çok ileri gittiğini düşünmektedir. Öğrencilerin bu görüşlerinin nedeni, yine yaş gruplarıyla ve arkadaşlarına verdikleri değerle ve özellikle sigara ilişkin önceki yasal düzenlemelerin yaptırımlarının yeterince uygulanmaması ile ilişkili olabilir.

Kahvehane ve kafeteryadakilerin %68-69'u, lokantadakilerin %55'i müşteri sayısının azalacağını, lokantadakilerin %32'si, kahve ve kafeteryadakilerin %16-19'u değişmeyeceğini düşünmekteydi. Arttıracağını düşünenler her üç grupta %12-13 oranındaydı [20]. Bizim çalışmamızda ise öğrencilerin yarısı bu tür mekanlara gitme sıklıklarının değişmeyeceğini, %20'si de artacağını belirtmiştir.

Öğrencilerin %28'i üniversitede her yerde sigaranın yasaklanması gerektiğini belirtmiştir. İrlanda'da bir hastanede kampüs yasağıyla ilgili yapılan bir çalışmada kampüsteki hastaların %87.6'sı ve personelin %81.3'ü 2004'te yürürlüğe giren kapalı işyerlerinde sigara yasağını desteklediğini, hastaların %58.6 ve personelin %52.4'ünün kampüs yasağını desteklediğini ortaya koymuştur [21]. Evde, okulda ve kamu alanlarında sigara yasaklarının katı biçimde uygulanması, ergenlerin sigara içme sıklığını azaltıcı etki göstermektedir [22,23]. Dumansız işyerleri, sigara içme prevalansını azaltmanın yanı sıra tüketimi de azaltmaktadır. Sigarayı bırakanların etkisiyle tüketim azalmasının etkisi birleşince toplam sigara tüketiminin %29 azaldığı

Tablo 4. Kanunu destekleme durumuyla ilişkisi incelenen değişkenler

	Kanunu Destekleyenler n (%)	Kanunu Desteklemeyenler n (%)	Ki-kare testi p değeri	Düzeltilmiş* OR; %95 GA)
Cins				
Kadın	83 (79.0)	22 (21.0)	0.002	1.90 (0.73-4.91)
Erkek	16 (48.5)	17 (51.5)		1
Yaş				
19 ve altı	34 (68.0)	16 (32.0)	0.487	0.54 (0.23-1.26)
20 ve üzeri	64 (73.6)	23 (26.4)		1
Sigara içme durumu				
İçmiyor	71 (84.5)	13 (15.5)	<0.001	4.29 (1.73-10.63)
İçici	26 (51.0)	25 (49.0)		1
Mezun olunan lise tipi				
Sağlık Meslek Lisesi	85 (81.0)	20 (19.0)	<0.001	6.60 (2.22-19.66)
Diğer liseler	14 (42.4)	19 (57.6)		1
Ebeveynin sigara içme durumu				
Sadece biri içiyor	43 (67.2)	21 (32.8)	0.534	1
Hiçbiri içmiyor	37 (74.0)	13 (26.0)		1.36 (0.54-3.43)
İkisi de içiyor	18 (78.3)	5 (21.7)		2.67 (0.77-9.32)
Arkadaşların sigara içme durumu				
Hiçbiri ya da çok azı içer	53 (93.0)	4 (7.0)	<0.001	5.80 (1.76-19.09)
Yarısı ya da çoğu içer	46 (56.8)	35 (43.2)		1
Pasif maruziyet risk algısı				
Çok ciddi bir risk olduğunu düşünenler	96 (74.4)	33 (25.6)	0.037**	2.58 (0.47-14.21)
Riskin ciddi olmadığını düşünenler	3 (37.5)	5 (62.5)		1

* Cinsiyete, yaşa (<20 ve ≥20 yaş) ve sigara içme durumuna göre düzeltilmiş, ** Fisher'in kesin testi

görülmüştür [24]. Son yasa bu şekilde ergen içiciliğinde azalmaya yol açacak olsa da, yasakların bir eğitim kurumu olan kampüs geneline genişletilmesi, tütün kontrolü için daha etkili bir önlem olacaktır.

Üniversite öğrencilerinin sigaraya nasıl ve neden başladıklarının araştırılması ve ardından bunlara yönelik ciddi önlemlerin alınması gerekmektedir. Üniversitelerin çevresinde tampon bölge oluşturulup sigara, nargile ve alkol tüketim yerlerinin bu tampon bölgelerde yasaklanması önerilebilir. Yine üniversitelerde açık alanlarda da yasakların getirilmesi tütün kontrolünü daha etkili kılabilir. İzmir gibi havanın kışın dahi ılıman olduğu yerlerde açık alanlarda getirilecek böyle bir yasak, hem gençlerin sigaraya başlama oranını düşürecek, hem de pasif maruziyeti azaltacaktır.

Sağlık meslek lisesi mezunları, yasa konusunda daha duyarlı oldukları için sigara yasaklarına ilişkin akran eğitimlerinde rol alabilirler. Sigara içenlerin yaklaşık yarısının kanunu desteklememesi, bu konuda uygun müdahalelerin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Yasaya destek sadece sözel destekle kalmamalı, eyleme de dönüşmelidir. Kanunu desteklediğini söyleyenler, ihlallerle karşılaştığında işletmeci ile konuşmalı, sorun çözülüyorsa 155 ya da 184'ü aramalıdır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

KAYNAKLAR

1. T.C. Resmi Gazete. 4207 sayılı Kanun. Yayınlanma tarihi: 26 Kasım 1996.
2. T.C. Resmi Gazete. 5727 sayılı Kanun. Yayınlanma tarihi: 19 Ocak 2008. <http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2008/01/20080119-1.htm> Erişim tarihi 7 Mayıs 2010.
3. Sağlık Bakanlığı. Ulusal Tütün Kontrol Programı ve Eylem Planı 2008-2012. Ankara: 2008:11-16. www.saglik.gov.tr/TR/Genel/DosyaGoster.aspx?BELGEANAH=29526&DIL=1&DOSYASIM=turce.zip Erişim tarihi 28 Mayıs 2010.
4. Fisher EB, Rost K. Smoking cessation: A practical guide for the physicians. Clin Chest Med 1996;7:551-65.
5. Agency for Health Care Policy and Research. Smoking Cessation: A Systems Approach. Clinical Practice Guideline, Number 18. Rockville, MD: AHCPR Publication No. 97-0698, 1997. www.ncbi.nlm.nih.gov/bookshelf/br.fcgi?book=hsarchive&part=A34980 Erişim tarihi 27 Mayıs 2010.
6. Öncel S. İzmir Metropolünde çalışan sağlık personelinin sigara konusundaki tutum ve davranışları [Tez]. İzmir: T.C. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 1984.
7. Uysal H, Özyurda F. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi hastanelerinde çalışan hemşirelerde sigara içme durumu ve sigaraya başlama nedenlerinin tespiti [Tez]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 1991.

8. Atılğan Y, Gürkan S, Şen E. Hastanemizde çalışan persone-
lin sigara içme durumu ve etkileyen faktörler. *Türk Toraks
Dergisi* 2008;9:160-6.
9. Sağlık Bakanlığı. Kanun hakkında vatandaşlarımızın bilgi ve
farkındalık düzeyleri araştırması. www.havanikoru.org.tr/Docs_Arastirmalar/Kanun_Hakkinda_Vatandaslarimizin_Bilgi_ve_Farkindalik_Duzeyi_Arastirmasi.pdf Erişim tarihi 7 Ocak 2010.
10. Pekşen Y, Canbaz S, Sünter AT, ve ark. Ondokuz Mayıs
Üniversitesi Yaşar Doğu Beden Eğitimi ve Spor Yüksek
Okulu öğrencilerinde sigara içme sıklığı ve etkileyen faktör-
ler. *Bağımlılık Dergisi* 2005;6:111-6.
11. Buğdaycı R, Aytaç N, Saatçi E, ve ark. Çukurova bölgesinde
üç beden eğitimi ve spor yüksek okulunda sigara içme
sıklığı ve bunu etkileyen faktörler. *Sağlık ve Toplum*
2001;11:81-5.
12. Pıçakçı M, Keskinöğlü P, Bayar B, ve ark. Muğla Sağlık
Yüksekokulu öğrencilerinin sigara içicilik sıklığı ve içiciliği
arttıran nedenler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*,
2007;6:267-72.
13. Kutlu R, Çivi S. Seydişehir Meslek Yüksek Okulu öğrencile-
rinde sigara kullanma durumu ve etkileyen faktörler.
Bağımlılık Dergisi 2006;7:71-9.
14. Erbaydar T, Lawrence S, Daglı E, et al. Influence of social
environment in smoking among adolescents in Turkey. *Eur
J Public Health* 2005;15:404-10. **[CrossRef]**
15. Powell LM, Tauras JA, Ross H. The importance of peer
effects, cigarette prices and tobacco control policies for
youth smoking behavior. *J Health Econ* 2005;24:950-68.
[CrossRef]
16. Talay F, Kurt B, Tuğ T. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği
öğrencilerinde sigara içme alışkanlıkları ve ilişkili faktörler.
Tüberküloz ve Toraks Dergisi 2008;56:171-8.
17. Palancı Y, Saka G, Tanrıkulu AÇ, et al. Cigarette use frequency
and the affecting factors in primary and high school students
in Diyarbakir. *Tüberküloz ve Toraks Dergisi* 2009;57:136-44.
18. Uysal MA, Dilmen N, Karasulu L, et al. Smoking habits
among physicians in Istanbul and their attitudes regarding
anti-smoking legislation. *Tüberküloz ve Toraks Dergisi*
2007;55:350-5.
19. Azak A. Sağlık memurluğu öğrencilerinin sigara kullanımını
etkileyen faktörler. *Toraks Dergisi* 2006;7:120-4.
20. Fidan F, Sezer M, Ünlü M, ve ark. Kahvehane, kafeterya,
lokanta çalışanları ve müşterilerinin sigara ile ilgili bilgi ve
tutumları. *Tüberküloz ve Toraks Dergisi* 2005;53:362-70.
21. Fitzpatrick P, Gilroy I, Doherty K, et al. Implementation of a
campus-wide Irish hospital smoking ban in 2009: Prevalence
and attitudinal trends among staff and patients in lead up.
Health Promot Int 2009;24:211-22. **[CrossRef]**
22. Wakefield MA, Chaloupka FJ, Kaufman NJ, et al. Effect of
restrictions on smoking at home, at school, and in public
places on teenage smoking: Cross sectional study. *BMJ*
2000;321:333-7. **[CrossRef]**
23. Farkas AJ, Gilpin EA, White MM, Pierce JP. Association
between household and workplace smoking restrictions
and adolescent smoking. *JAMA* 2000;284:717-22.
[CrossRef]
24. Fichtenberg CM, Glantz SA. Effect of smokefree workplaces
on smoking behaviour: Systematic review. *BMJ* 2002;325:
188-94. **[CrossRef]**